

Vízi világ

Gedei Viktória: *Mintha vízbe merült volna*. Forum, Újvidék, 2012

Gedei Viktória elsőkötetes lett. Prózaírodalmunk fiatal hajtásával óvatosan kell bánni, nehogy megsérüljön az, ami később fává terebélyesedhet, miközben megszabadulunk a felesleges gallyacsoktól. Gedei különösen az atmoszférateremtésben jeleskedik, az aprómunkára nem figyel eléggé, vagy épp ellenkezőleg, túlzásba visz egy-egy részletet. Mintha bizony több Gertrude Steint kellene olvasnia, hogy az a bizonyos hímzőrámára kerülő rózsza rózsza legyen (*Öltések*). Különös hangulatú prózáit és prózaverseit a kötet kétharmadát kitevő vízszimbolika hatja át. A víz a megtisztulás, az újjászületés szimbóluma, az ókori mitológiában pedig az emberekhez le szálló istenek egyik fontos terepuma. Gedei Viktória „vizes” prózái első benyomásra a mitológiai hagyomány egyféle továbbértelmezései, miközben a legsikerültebb alkotásai mégis a hazai táj térdejében szituálódnak. Kibontakozik előttünk Kisorosz vidéke, egy érzékeny lelkületű kislány gyermekkorának színhelye, a nővé válás minden mozzanatával. Gedei Viktória azonban mégsem tipikus nőíró. Első személyben is ritkán szólal meg, fontosabb nála a személyiséggé válás folyamata, mely köré mesés történeteket sző. Igazán megkapó az *Elföldelve* című szöveg, amelyben a hős babákat varr az édesanyjának, hogy a végén a legsikerültebbet eltemesse. Nem igazi novella ez még, de minden eszköze megvan rá, hogy egyszer ilyet is írjon. A műfaji kereteket lazán kezelő Gedei prózaszemlélete túlnő a klasszikus formák nyújtotta kereteken. Próbálgatja hangját minden műfajban és műnemben, hiszen a kötet kitűnő illusztrációi is az ő keze munkái, és a vízszimbolikát teszik komplettebbé. Az egyébként nem megszerkesztett könyvben ezek a vízfestmények képeznek egyfajta kohéziós erőt, ami az itt-ott hiányos motívumhálót összetartja. Formai tekintetben tehát Gedei Viktóriának sokat kell fejlődnie, esetleg még húzhatna is néhol, máshol pedig hozzáadhatna. Egyszóval, a jó stílushoz nem elegendő a világgép, a formának is bizony hibátlannak kell lennie.

Fiatal kora ellenére a szerzőnek jól kialakult világgépe van. Ez a vízzel átítatott könyv irodalmunknak eddig még ismeretlen világát mutatja fel, szemben a poros Bácska atmoszférájával. A *Mintha vízbe merült volna* című kötet talán egyik legsikerültebb szövegéből idézünk: „Amikor elmerültek bennem a folyó és a csillagok fényei, felsejlett egy röpké időre a bizonyosság, hogy aranyseleő-uszonnal egy arany világból születtem át ebbe a világba, egy távoli csillagbirodalomból, amit a szívemben otthonomnak érzek, csak ez idáig titkolandó álomnak tűnt a gyerekkor óta tartó vágyakozás a vízi lét után” (*Halnő négy változatban* [...]). A vizes/poros szembenállás Gedei Viktóriánál nem tudatos, mint ahogy az elvágyódásnak sem a tudat parancsol. Hősei egyféle szürreális valóságban úsznak, nem véletlenül említi a szerző René Magritte-ot, a vízi lét egyik legnagyobb megálmodóját. Álombéli lények suhannak át ezen a könyvön, hogy felvillantsanak valamit a túliból. A legjobb részek azok, ahol Gedei nem akarja megnevezni a túlinak ezt a megtapasztalását. Ez akkor sikerül igazán, ha álmodói egyszerűen csak felébrednek, mint a *Teremtőerő* kisfiúja, akibe egy bolyongó szellem költözött. Ez a szürreális elemekből építkező próza egyes részleteivel vidékünk monda- és hiedelemvilágát gazdagítja.

A *Mintha vízbe merült volna* című könyvnek különös atmoszférája van, amelyet hangulatárnyalataival teremt meg Gedei Viktória. Egyféle mélabú hatja át ezt az elbeszélést, legyen az első vagy harmadik személyű. A kötetet záró novella igazi csattanója ennek a víz utáni reménytelen nosztalgiának. Az elbeszélő tintát, tollat vesz és írásba kezd, majd a kész szöveget az eső alá tartja. Nem a porba ír, mint Géber László, a víz mossa el a tintával írt sorokat. A mulandóság és a maradandóság eme nagyszerű gesztusa adja aztán azt a mélabús alaphangot, amit az elbeszélő majdnem végig kitart. Gedei jól tudja, hogy az örökkévalóság miféle eredetű, amikor az elázott papírlapot magához szorítja. Remélem, ezzel örökre elkötelezte magát az irodalomnak.

Munkám során alkalmam volt egy-két kezdő író pályáját végigkövetni. Részévé váltam indulásuk és befutásuk folyamatának, amit mindig egyféle elégtételként éltem át. Nem volt hát hiábavaló a sok izgalom, törődés, a fiatal írók jó művekkel hálálták meg a kritikát. Lassan kialakult bennem is az irodalom alakulásának a tapasztalata, amit nekik köszönhetek. Ebből a szempontból aztán az irodalomtörténet másodlagos a kritikával szemben. A folyamatosan művelt kritika az élő irodalom közvetlen megtapasztalásával jutalmaz meg. A fiatal írókkal való foglalkozás ezt a meggyőződésemet mélyíti el mindinkább bennem, ezért örültem meg Gedei Viktória első kötetének, amelyet jó indulásnak tartok. Gedei nem kapcsolódik semmilyen hagyományhoz, mint a szintén elsőkötetes Barlog Károly, prózája új

hangot üt meg irodalmunkban. Egyféle szürrealizmust képvisel, aminek Bori Imre örülne nagyon. Kibontakozik előttünk egy szürreális világ, melynek a határait tapogatja. Hatását nem klasszikus eszközökkel éri el, gyakran él a prózavers lehetőségeivel, és a központozás gyakori elhagyása is az új törekvések felé mutat. Tudattalan fantáziák, asszociációk tükröződnek ezekben a prózaversekben, melyek az egész kötetre kisugároznak. Gedei Viktóriát lehet bárhol elkezdni olvasni, a könyv hatása nem a megszerkesztettségben van. Bárhol felüthetjük, ugyanazzal az atmoszférával találkozunk, melyet az elbeszélő említett hanghordozásával ér el. Egy, a túlira érzékeny narrátor alakja körvonalazódik, akit a mondhatatlan érdek: „Félni kezdtem, hogy a nagy erőlködésben, a súlyos tetteket megelőző pillanatokban holtan rogy össze, és nem mondhatja végig a tervét, nem marad benne elég szusz a kimondott kimondhatatlanságokra. Félttem és reszkettem egyidejűleg, mert tudtam, ha befejezi mondandóját, kő kövön nem marad, és végül egy új világrend keletkezik majd, újabb ranglétrákkal” – olvashatjuk *A tervezett teremtés második szakasza* című szövegben.

Gedei Viktória „vizes” világképe az agyonbeszélt bácskai porral szemben hoz felüdülést. Fantáziája elég gazdag ahhoz, hogy egy olyan világot teremtsen, ahol a víz az úr. Ebben a közegben átrajzolódik az eddigi világrend, mely során egyféle kis forradalom játszódik le. Habár nem kapcsolódik avantgárd nagyjainkhoz, a maga kis könyvében bizonyos avantgárd revolúciót hajt végre. Ehhez kell neki a víz, ami a permanens újjászületés szimbólumává nő. Gedei Viktóriában látok annyi teremtőerőt, hogy kezdeti tapasztalataiból újjászületve, a kész könyv traumáinak kipihenése után egy összeszedettebb prózát írjon, melyhez a kellő formát is bizonyosan megtalálja.